

Dr. PAUL COSTIN
președintele Comunității
Evreilor din Timișoara

„Un președinte de comunitate trebuie să țină viu spiritul iudaic“

Dr. Paul Costin este președintele uneia dintre cele mai mari comunități evreiești din țară, cea de la Timișoara. Deși nu este originar din această zonă, pe parcursul a peste 50 de ani, de când trăiește aici și a practicat medicina, a reușit să-i cunoască pe timișoreni, români și evrei deopotrivă, s-a identificat cu spiritul evreilor bănățeni, astfel că problemele și preocupările lor au devenit preocupările lui. Recunoaște că nu i-a fost ușor să preia o moștenire într-un fel „istorică”, lăsată de înaintașul lui, Prim Rabinul dr. Ernest Neumann (z.l.), o personalitate iubită și respectată de întreaga populație a orașului.

Dr. Paul Costin a subliniat de la început că toate deciziile legate de comunitatea evreiască le ia în colectiv, ținând cont de cerințele comunității și în respectarea strictă a preceptelor iudaice, pe care le-a moștenit de la părinți și de la bunici. A crescut într-o atmosferă evreiască, mai ales că Buhuși-ul de unde provine a fost un adevărat ștetl evreiesc, cu un faimos rabin la care venea lumea să-i ceară sfaturile și să-i asculte învățăturile. Astfel că încearcă și astăzi să păstreze în comunitate acest spirit, participând - lucru firesc - la toate sărbătorile religioase; îl interesează și este preocupat de iudaism. „Țin foarte mult ca aceste comunități să servească



iudaismul și aici un rol important îl joacă sinagogile“, a subliniat el. Deși comunitatea timișoreană nu mai este ce a fost în trecut, la ora actuală având doar 700 de membri față de 12.800 în perioada interbelică - spune domnia-sa -, „doresc să păstrez mentalitatea iudaică. Am reușit să mențin, cu eforturi mari, zilnic două minianuri, unul la sinagoga care mai funcționează și pe care am încercat să o repar și unul la Casa de rugăciuni de lângă o sinagogă care se află în paragină. Aceasta, în amintirea celui mare rabin și președinte al comunității care a fost dr. Ernest Neumann, un om excepțional, deosebit de inteligent, având relații foarte bune cu autoritățile, mare prieten al Mitropolitului Banatului. Vreau să păstrez cele două minianuri deoarece în acest fel pot să atrag și tineri preocupați de iudaism și cred că numai în acest fel se poate menține spiritul iudaic în Timișoara. Vreau să am lângă mine cât mai mulți adevărați evrei, care se nasc cu «Șema Israel» și mor cu «Eil Mule Rahamim»“, apreciază dr. Costin.

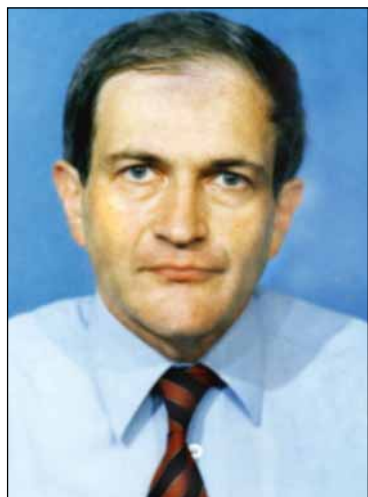
„În ceea ce privește problemele comunității - afirmă el -, până acum ne-am descurcat destul de bine și în contextul relațiilor interumane. La noi, în Timișoara, există un

ecumenism exemplar, poate cel mai bun din întreaga țară. De trei-patru ori pe an, ținem rugăciuni în comun, la care și eu rostesc de obicei «Șema Israel», iar corul nostru, alături de cele ale altor minorități sau confesiuni, interpretează cântecele ebraice. Ca dovadă a bunelor relații, la toate sărbătorile noastre vin reprezentanții la cel mai înalt nivel ai celorlalte culte, ai autorităților de stat, locale, numeroși intelectuali neevrei... Din păcate - a apreciat dr. Costin -, în ultima perioadă, bunele relații interetnice s-au pătat, și aceasta datorită demersului Consiliului Municipal Timișoara de a acorda titlul de «Cetățean de Onoare» scriitorului Paul Goma“. Președintele Comunității timișorene a relatat apoi despre toate eforturile și demersurile făcute de domnia-sa, cu sprijinul direct și al F.C.E.R. și, indirect, al Ambasadei Israelului, la cele mai diferite nivele (prefect și primar, presă), pentru a anula această decizie, acțiuni care puteau chiar să-i pericliteze securitatea personală și a familiei. Deși a avut sprijinul unora dintre reprezentanții autorităților, cel puțin deocamdată nu a obținut rezultatul scontat.

O altă preocupare a dr. Paul Costin ca președinte al Comunității, a fost salvarea sinagogilor timișorene, adevărate opere artistice. Dacă în ceea ce privește Sinagoga Mare, din Iosefin, a reușit să o repare, refăcând zugrăveala, instalațiile de încălzire, electrice și de gaze - și aceasta și cu ajutorul lui Ioan Holender, directorul Operei din Viena, timișorean de origine -, cu Sinagoga din Fabrică întâmpină mari probleme. Monument istoric, această sinagogă se deteriorează pe zi ce trece și, cu toate eforturile și promisiunile (Mitropolia Banatului s-a angajat să suporte o parte din cheltuieli), deocamdată nu s-a reușit să se înceapă lucrările. Urmează ca o societate germană să facă un proiect estimativ al cheltuielilor și poate atunci se va putea face ceva. Cea de-a treia sinagogă, a mai spus domnia-sa, este cedată Societății Filarmonice, dar, din cauza unui contract prost redactat, nu s-a început repararea ei.

„Vor exista continuatori ai spiritului iudaic în Timișoara?“, l-am întrebat pe doctorul Costin. Speranța ar fi în generația tânără, mi-a răspuns domnia-sa. Generația a doua, așa-numita generație de mijloc, nu a fost educată în spirit iudaic și este și prea ocupată să mai ia parte activă la viața evreiască. Tineretul, însă, se mobilizează, participă la Oneg Șabatului, se implică în activități religioase, dar, din păcate, prea puțini tineri vin la sinagogă și, mai mult, chiar de marile sărbători. Ne revine nouă să găsim mijloacele pentru a-i atrage, pentru a-i convinge, deoarece, fără ei, va dispărea și puținul care a mai rămas din această comunitate, odinioară atât de înfloritoare.

EVA GALAMBOS



Dr. MIȘU MOSCOVICI - la finele unei tradiții de personalități științifice evreiești în chimia românească

Nu cumva e prea pesimistă afirmația din titlu? Prea categorică? Dr. Mișu Moscovici este o reală personalitate a cercetării științifice în domeniul său: cercetarea chimico-farmacologică. Este cercetător gr. I (cel mai înalt grad de competență în cercetare, echivalent cu cel de profesor universitar). Dar este și cadru universitar asociat la Facultatea de Biotehnologie a Universității Agricole și de Medicină Veterinară din București și la Universitatea Politehnică din Capitală. În ambele locuri predă cursuri despre domenii de vârf: „Procese și utilaje în industria biotehnologică“, la prima, și „Ingenieria proteinelor“, la a doua. În plus, ține și un curs de Masterat. Are peste 20 de brevete de invenție... Este, din 1994, directorul general al Institutului Național pentru Cercetare și Dezvoltare Chimico-Farmacologic. Dar...

Prim Rabinului Marulis. Apoi a venit și un profesor universitar de rusă, care la Comunitate, însă... preda ebraica: Fridenthal. În 1989, dr. Mișu Moscovici s-a dus la Comunitatea din București, la ing. Blumenfeld, și i-a propus să predea aici un curs de ivrit. De atunci, în fiecare duminică, remarcabilul chimist devine profesor la cursurile noastre de ebraică. „Am crezut că, o dată cu trecerea timpului, voi rămâne fără elevi, dar acum

am cinci studenți, românce, de la Facultatea de Filologie care vin la curs. Mi se pare un fapt extraordinar, îmbucurător. De altfel, aproape toți elevii, cam 80%, sunt români“.

La București, dr. Mișu Moscovici a venit în 1980. Se căsătorise în 1977 și nașterea unei fetițe l-a adus în capitală. „Aici erau socrii mei și avea, deci, cine să ne ajute la creșterea copilului“.

La Iași lucrase în sectorul de cercetare de la

Fabrica de Antibiotice și în Capitală s-a transferat la Institutul la care e acum director și unde a început să urce treptele consacrării profesionale, de la cercetător gr. III. În anii '80, fiindcă era evreu și avea rude în străinătate (care evreu nu avea?), Elena Ceaușescu, care aproba personal toate admiterile la doctorat (doar ea răspundea de știință în România!), pe el l-a respins. Abia după 1990 și-a putut da doctoratul, a publicat lucrări științifice în țară și în străinătate, a devenit cercetător gr. I etc.

„Când mi s-a propus funcția de director, l-am consultat pe regretatul academician Nicolae Cajal. Mi-a spus să accept, dar că nu crede că voi rezista mai mult de șase luni. Au trecut zece ani...“.

*

Dacă mă întrebați ce m-a impresionat cel mai mult la dr. Mișu Moscovici, aș spune: modestia. E o modestie naturală, cea a omului care își cunoaște valoarea, care știe că și ceilalți o recunosc și nu are de ce să impresioneze prin artificii. Calm, vorbind încet, cu o privire veselă și luminoasă, singurul evreu din acest Institut Național de Cercetări și director, totodată - ultimul director și cercetător - el privește cu tristețe golul lăsat, prin Alia, în chimia românească, domeniu care a dat academicieni și profesori de mare reputație științifică, în care lucrau sute de evrei, printre care, de ce să nu o spun, rude, colegi de școală și prieteni ai mei.

ANDREI BANC

...Dar este singurul director evreu de Institut Național de Cercetare. Nu pentru că ar fi vorba de discriminări, ci pur și simplu, în mai toate disciplinele de cercetare științifică, tinerii și chiar cei de vârstă mijlocie au emigrat. În institutul pe care îl conduce dr. Mișu Moscovici, de pildă, nu mai există nici un alt evreu. E trist, dar asta e realitatea.

Dr. Mișu Moscovici și-a petrecut tinerețea la Tg. Neamț, unde a terminat liceul. „În clasa întâi, eram o treime evrei. Aveam și lecții de idiș, pe care le ținea secretarul școlii, dl Wolfson. La liceu rămăsesem singurul evreu în clasă - a fost o Alia mare în anii aceia“. Dacă se poate vorbi de orientare din vremea școlii spre chimie, aceasta se datorează faptului că mama lui era farmacistă și că „toată copilăria mi-am petrecut-o în atmosfera farmaciei. Și a mai fost un excelent profesor de chimie în liceu, Constantin Florescu“.

A dat admiterea la Facultatea de Chimie Industrială din Iași și a intrat primul. „Pe locul al doilea a fost o fată, Paula Aronovici, care acum e în Israel“.

A terminat tot primul, șef de promoție. La Iași, a locuit la o gazdă pe str. Sf. Sava, o evreică din Ucraina, care vorbea doar rusește și idiș și avea și o bibliotecă mare în idiș. Acolo s-au consolidat cunoștințele lui de idiș, a cunoscut clasicii acestei literaturi, dar a rămas și cu limba rusă. („Ca o paranteză: socrul meu a fost câțiva ani redactorul paginii de idiș a «Revistei Culturii Mozaic»!“). Pe strada Sf. Sava locuiau mulți evrei. „Eram vecini cu tatăl și cu sora ing. Pincu Kaisermann, actualul președinte al Comunității ieșene“. Pe atunci, la Comunitatea din Iași, se țineau cursuri de ivrit, le preda ing. Simca Weisbuch, care era ginerele

ADINA BENIȘ - contemporană cu noi

La una dintre întâlnirile de la Centrul Cultural Comunitar, din str. Popa Soare, m-a oprit o doamnă pe care nu am cunoscut-o înainte: „Știu că sunteți la revistă; pot să vin la redacție să discut o problemă?“. Am aflat că o cheamă Adina Beniș și este „mama domnului Beniș“, adică a contabilului-șef al C.E.B. N-aș spune că seamănă mult fiu cu mama, nici fizic, nici la fire, dar se întâmplă. După o săptămână, a venit la noi în redacție și am avut revelația unei mărturii, aș spune „istorice“, din viața evreilor noștri din România. Mi-a povestit, parțial, biografia ei și mi-a arătat un manuscris de 16 pagini, vechi de 63 de ani. Hârtia îngălbenită, scrisul citeț, cerneală rezistentă la timp. Am xeroxat această scrisoare-jurnal. Nu voi reproduce nici un rând din ea. Poate, cândva, doamna Beniș va publica, într-o anumită ordine, aceste rânduri scrise de un om extrem de sensibil, iubitor de viață, sociabil și singuratic, totodată, care se adresează tinerii sale soții, ambii având 19 ani. Era în anul 1943, spre iarnă. Avram Aurel Beniș se afla în lagărul de muncă de la Cotu-Lung (Buzău), pe Siret, internat pentru muncă obligatorie, după ce cunoscuse Malmaison, Jilava și Doftana pentru absența de la această „indatorire“, stabilită de regimul antonescian numai pentru evrei. Fratele soțului ei, Carol Beniș, fusese un membru activ al „Hașomer Hațair“.

Adina Beniș a învățat la „Notre Dame de Sion“, a avut dascăli eminenți, precum Iorgu Iordan, la limba și literatura română, Const. Balmuş, Andrei Oțetea, la latină și istorie. A studiat limbile franceză și engleză, în paralel

istoria. Cunoaște patru limbi străine (franceză, engleză, italiană și germană - aceasta din familie, bunicii erau din Bucovina). S-a căsătorit în 1942, după ce logodnicul ei a trecut printr-o „clipă astrală“. În noaptea când urma să fie trimis în Transnistria, mareșalul Antonescu a ordonat oprirea deportărilor (din rațiuni politice). A urmat o altă deportare, la Cotu-Lung, dar soarta evreilor nu mai era la discreția celor ce visau să câștige războiul cu Aliații. Regimul era „mai blând“. Între militarii puși să păzească lagărul, erau și oameni inimoși. Se putea „trata“, se putea corespunda, se înfiripau speranțe de viață. După război, Adina Beniș a lucrat la Editura Academiei - corector, tehnoredactor și redactor, ani buni. L-a avut director pe Alexandru Graur. L-a povestit despre tinerețea ei din anii războiului, supraviețuirea morală și fizică a celor cărora, în 1941-1942, nu li se acordau prea multe șanse. Graur a sfătuit-o să-și scrie memoriile, să scrie proruț sau un roman autobiografic.

Timpul a trecut. Acum, un teanc de scrisori și fotografii așteaptă cuminiți să le scoată cineva la lumină. Poate, cine știe, chiar Adina Beniș!

BORIS MARIAN

